

Màster universitari en **Formació del Professorat d'Educació Secundària
Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d'Idiomes**

Treball de fi de màster

Títol: Guia d'atenció i acompanyament d'identitats LGTBIQ+, dirigida a professorat i famílies d'alumnat de Cicles Formatius de Grau Bàsic i Grau Mitjà

Cognoms: Joan i Torra

Nom: Mon

Titulació: Màster en Formació del Professorat d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d'Idiomes

Especialitat: Tecnologies Industrials

Director/a: Núria Salán

Data de lectura: 15 de juny de 2023

“Com més m’abraço i abraço plenament qui sóc, més somio, més creix el meu cor i més prospero. Oferiré tot el suport que pugui i continuaré lluitant per una societat més amorosa i igualitària.”

Elliot Page, actor transgènere

Agraïments

A la família escollida que m'ha acompanyat durant aquest viatge apassionant. Posant el focus allà on necessitava.

A totes aquelles persones trans*, que m'han obert perspectives de vida que, sense elles i les seves experiències personals, no hauria pogut arribar fins aquí.

A la Núria, pel seu acompanyament durant aquest viatge.

A la família de sang, que m'ha donat suport.

A en Ian, per donar-me suport i ales sempre.

A tu, que llegeixes aquesta recerca que ha estat elaborada amb molta cura.

Gràcies per llegir-me.

Índex de continguts

1. Resum	4
2. Abstract	5
3. Índex de figures i taules	6
4. Glossari de termes	7
5. Estat de l'art	11
6. Objecte del treball	15
6.1. Preguntes de recerca	15
6.2. Objectius generals i específics de la recerca	15
7. Marc Teòric	17
8. Metodologia	23
8.1. Creació de la “Guia Educativa per a l’atenció i acompanyament d’identitats LGTBIQ+”	24
8.2. Disseny d’una càpsula formativa per a la comunitat educativa	27
9. Resultats i discussió	30
9.1. Guia Educativa per a l’acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+	30
9.2. Càpsula formativa per a l’acompanyament d’identitats LGTBIQ+	31
10. Conclusions	37
11. Implicació social i vies de futur	41
12. Bibliografia	43
13. Annexos	46

1. Resum

Aquest projecte Final de Màster té per objectiu crear una guia educativa dirigida al professorat dels centres educatius i unitats de convivència o familiars, per tal d'acompanyar de manera respectuosa un procés de trànsit social d'identitat sexual, de gènere i/o expressió de gènere en els cicles formatius de grau bàsic i grau mitjà. Amb l'elaboració de recursos documentals per a la guia educativa, es promou la reflexió i incentivació de l'esperit crític per tal d'incorporar la perspectiva LGTBIQ+¹ i de gènere en l'àmbit educatiu i de la formació professional.

La guia inclou càpsules formatives dirigides al professorat dels centres educatius i les unitats de convivència així com a l'alumnat. Val a dir que la formació està oberta per a qualsevol persona i trànsit en l'àmbit educatiu.

Tanmateix, amb aquest recurs com a element innovador, es posa el focus en la sensibilització i la formació de la comunitat educativa, i per tant té una vocació social transformadora. Un element clau per a la utilitat d'aquesta recerca anirà estretament adscrita a l'ús que se'n faci del recurs per part de l'administració i les institucions educatives ja que la meua incidència és molt minsa com a alumnat del màster de formació a professorat.

Finalment, la proposta de procediment de diagnosi per al seguiment de l'ús i utilitat de la guia per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres educatius, ja que crec que és fonamental per a assolir propostes de millora útils per a les persones que viuen aquesta realitat a les aules i les seves famílies.

Paraules clau: perspectiva de gènere, perspectiva LGTBIQ+, innovació educativa, recerca educativa, formació, formació professional, diversitat.

---

¹LGTBIQ+. Acrònim que fa referència al col·lectiu de persones Lesbianes, Gais, persones Trans, Bisexuals, Intersexuals i Queer. El terme ha evolucionat amb el temps per a incloure totes les identitats de gènere i orientacions sexuals, d'aquí el símbol '+'.

2. Abstract

The aim of this Master's Final Project is to create an educational guide aimed at the teaching staff of educational centres and cohabitation or family units, to respectfully accompany a process of social trafficking of sexual identity, gender and/or gender expression in basic and intermediate level training cycles.

The development of documentary resources for the educational guide promotes reflection and encourages a critical spirit to incorporate the *LGTBIQ+ and gender perspective in the field of education and vocational training.

The guide includes training capsules aimed at the teaching staff of educational centres and coexistence units as well as students. It is fair to say that the training is open to any person and traffic in the educational field.

Even so, with this resource as an innovative element, the focus is on raising awareness and training the educational community, and therefore has a transformative social vocation. A key element for the usefulness of this research will be closely linked to the use made of the resource by the administration and educational institutions, given that my incidence is very low as a student of the master's degree in teacher training.

Finally, the proposal for a diagnostic procedure to monitor the use and usefulness of the guide for the care and support of transgender pupils in educational centres, as I believe it is fundamental to achieve useful proposals for improvement for the people who live this reality in the classroom and their families.

Key words: gender perspective, LGTBIQ+ perspective, educational innovation, education research, education training.

3. Índex de figures i taules

Text d'encapçalament de taula	Pàgina
Taula 4.1: Conceptes imprescindibles per a l'elaboració de la Guia Educativa	7
Taula 4.2: Glossari de termes (1/3)	8
Taula 4.2 (continuació): Glossari de termes (2/3)	9
Taula 4.2 (continuació): Glossari de termes (3/3)	10
Taula 13.1: Taula de resultats en format excel de l'Avaluació de la Guia Educativa per a l'atenció i acompanyament d'identitats LGTBIQ+	43

Text de peu de figura	Pàgina
Figura 5.1: Bandera LGTBIQ+.	12
Figura 5.2: Bandera trans.	13
Figura 6.1: Pintura amb els colors LGTBI.	16
Figura 7.1: Bandera LGTB i mans.	18
Figura 7.2: Discriminació.	20
Figura 7.3: Fotografia Orgull 1977.	22
Figura 8.1: Portada Guia educativa per a l'acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+	24
Figura 8.2: Pàgina 15 de la "Guia Educativa per a l'acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+"	27
Figura 9.1: Pàgina 22 de la Guia Educativa per a l'acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+	31
Figura 9.2: Pàgina 32 de la Guia Educativa per a l'acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+	36
Figura 10.1: Respostes a la pregunta "Creus que la guia és útil [...] formació professional?"	38
Figura 10.2: Respostes a la preguntes "Com valores el contingut global [...] LGTBIQ+?"	38
Figura 10.3: Respostes a la preguntes "El llenguatge utilitzat durant la guia [...] trans* en els centres educatius?"	40

"La llibertat és sempre llibertat per a qui pensa diferent."

Rosa Luxemburg, militant i revolucionària alemanya

4. Glossari de termes

La Relació de termes i conceptes ordenats alfabèticament que s’han descrit al glossari del present treball i que constitueixen un “corpus” de vocabulari en aquesta temàtica conjunta.

A continuació s’ha elaborat una relació detallada de conceptes i descripcions, es considera que s’ha contribuït a facilitar vocabulari per al col·lectiu de professorat i a les famílies.

Aquesta relació està descrita i detallada al GLOSSARI però a continuació (Taula 4.1) s’indiquen els “Conceptes imprescindibles per a l’elaboració de la Guia Educativa”:

Agènere	Homosexual
Androginia	Identitat de gènere
Asexual	Inclusió
Bifòbia	Interseccionalitat
Binarisme	Intersexual
Bisexual	Lesbiana
Bollera	Lesbofòbia
Cisgènere	LGTBIQ+
Cisheteropatriarcat	LGTBIQ+-fòbia
Cross-dressing	Marieta
Deadname:	Normatiu
Delicte de LGTBIfòbia	Orientació sexual
Despatologització de la transsexualitat	Pansexual
Discriminació	Passing
Diversitat	Pinkwashing
Drag	Plumofòbia
Expressió de gènere	Queer
Família homoparental	Questioning
Gènere no binari	Sortir de l’armari
Gènere fluid	Transgènere
Heterosexual	Transsexual
Heteronormatiu	Transfòbia
Heteropatriarcat	Travesti
Homofòbia	Unitat de convivència

Taula 4.2: Glossari de termes (1/3)

<p>Agènere: Tota persona que no s'identifica amb cap gènere dins del binarisme home-dona o declara no tenir una identitat de gènere.</p>	<p>Cisheteropatriarcat: Organització social en la qual preval l'estereotip heterosexual i cisgènere.</p>
<p>Androginia: Aquells que en la seva expressió sexual i de gènere barregen característiques pròpies del binarisme home-dona. Això pot fer referència a la vestimenta o a la manera d'expressar-se.</p>	<p>Cross-dressing: Pràctica en la qual les persones s'expressen a través de la seva vestimenta en el gènere oposat al qual pertanyen per naixement, sense estar relacionada amb la seva orientació sexual o afectiva.</p>
<p>Asexual: En referència a tota persona que no sent atracció sexual cap a unes altres.</p>	<p>Deadname: Paraula que fa referència al nom de naixement de la persona trans i no a aquell amb el que sent identificada.</p>
<p>Bifòbia: Discriminació o odi cap a les persones bisexuals, la bisexualitat o les persones que ho defensen.</p>	<p>Delicte de LGTBIfòbia: Qualsevol acció contra les persones del col·lectiu LGTBIQ+ que implica una sanció penal que recull el Codi Penal en el seu article 510, "provoquin la discriminació, a l'odi o la violència contra grups o associacions, per motius [...] del seu sexe i orientació sexual."</p>
<p>Binarisme: Model social que assumeix l'existència de dos únics gèneres: el masculí i el femení, i atribueix aquesta dicotomia a actituds socials, preferències i identitats.</p>	<p>Despatologització de la transsexualitat: Posar fi a la idea que la transsexualitat és una malaltia i requerir d'un informe mèdic o psicològic per a procedir al canvi registral de sexe.</p>
<p>Bisexual: Orientació sexual d'aquelles persones que senten atracció sexual i/o afectiva cap a persones de més d'un gènere. Fa referència a la 'B' de LGTBIQ+.</p>	<p>Drag: Home o dona que es vesteix del sexe oposat amb finalitats d'entreteniment. Aquesta pràctica no està relacionada amb la seva orientació sexual o afectiva.</p>
<p>Bollera: Terme col·loquial per a referir-se a les persones lesbianes en to despectiu. Aquest terme ha estat reapropiat pel propi col·lectiu i es reivindiquen com a tal.</p>	<p>Discriminació: Infravaloració d'un grup social que en fa un altre, amb el corresponent comportament de segregació.</p>
<p>Cisgènere: Persona que s'identifica amb el sexe i el gènere que se li ha atribuït quan neix.</p>	<p>Diversitat: Allò en que s'és divers/a (extret de diec.cat)</p>

Taula 4.2 (continuació): Glossari de termes (2/3)

<p>Expressió de gènere: Actitud, comportament i aparença a través de la qual les persones mostren el seu gènere a la societat. Això pot ser mitjançant gestos, vestimenta o manera de parlar, entre altres coses, que estan subjectes a canons socials d'identitat de gènere.</p>	<p>Homosexual: Persones que senten atracció sexual i/o afectiva cap a persones del mateix sexe.</p>
<p>Família homoparental: Família formada per dues figures parentals del mateix sexe.</p>	<p>Identitat de gènere: Percepció que una persona té sobre el seu propi gènere. Aquest pot coincidir o no amb el sexe assignat en néixer i no manté cap relació amb l'orientació sexual de la persona.</p>
<p>Gènere no binari: Identitat de gènere que no encaixa dins del tradicional binarisme d'home-dona.</p>	<p>Inclusió: La inclusió és la actitud, tendència o política d'integració de totes les persones en les societats, amb l'objectiu que puguin contribuir en ella i beneficiar-se del procés.</p>
<p>Gènere fluid: Persona que no se sent identificada exclusivament amb un gènere sinó que transita entre varis.</p>	<p>Intersexual: Persona que en néixer presenta característiques de tots dos sexes. En moltes ocasions, els metges aconsellen als pares operar per a mantenir un únic sexe, corrent el risc que aquest no sigui el que la persona manifesti posteriorment. Fa referència a la 'I' de *LGTBIQ+.</p>
<p>Heterosexual: Persona que se sent atreta de manera sexual i/o afectiva per persones del sexe oposat.</p>	<p>Interseccionalitat: Teoria que sosté que l'experiència de desigualtat i discriminació, o de privilegi, es configura a partir de la interrelació entre diverses categories socials, com el gènere, l'ètnia, la classe social, l'orientació sexual o l'edat. Extret de termcat.cat</p>
<p>Heteronormatiu: Règim social que considera l'heterosexualitat com l'única orientació sexual vàlida i/o 'normal'. La resta d'identitats sexuals o de gènere són, per tant, discriminades i/o excloses.</p>	<p>Lesbiana: Dona que se sent atreta sexual i/o afectivament per una altra dona. Fa referència a la 'L' de LGTBIQ+.</p>
<p>Heteropatriarcat: Règim social i cultural en el qual l'home heterosexual preval sobre la resta de gèneres o orientacions sexuals.</p>	<p>Lesbofobia: Discriminació o odi cap a les lesbianes o totes aquelles persones que les defensen.</p>
<p>Homofòbia: Discriminació o odi cap a les persones homosexuals, l'homosexualitat o les persones que ho defensen.</p>	<p>LGTBIQ+: Acrònim que fa referència al conjunt de Lesbianes, Gais, persones Trans, Bisexuals, Intersexuals i Queer. Amb el temps, ha evolucionat per incloure a totes les identitats de gènere i orientacions sexuals, per això s'esdevé el símbol '+'. </p>

Taula 4.2 (continuació): Glossari de termes (3/3)

<p>LGTBIQ+-fòbia: Discriminació i odi cap a totes aquelles persones que pertanyen al col·lectiu LGTBIQ+ o aquelles el defensen.</p>	<p>Plumofòbia: Discriminació o odi cap a persones que mostren expressions de gènere no normatives.</p>
<p>Marieta: Terme col·loquialment emprat per a referir-se als homes homosexuals en to despectiu. Aquest terme ha estat reapropiat pel propi col·lectiu que es reivindica com a tal com a “Marika”.</p>	<p>Queer: Tota aquella persones que rebutja identificar-se amb les etiquetes tradicionals respecte a la seva identitat de gènere o orientació sexual. Rebutja, així el binarisme socialment imposat d'home-dona i el model heteronormatiu.</p>
<p>Normatiu: Referent a la norma, és a dir, en aquest context es refereix a les identitats i orientacions majoritàriament visibilitzades.</p>	<p>Questioning: Concepte empleat per a referir-se a aquelles persones que es troben qüestionant la seva identitat de gènere o orientació sexual</p>
<p>Orientació sexual: L'atracció sexual que sent una persona cap a una altra. En funció del tipus de persona pel qual sentim aquesta atracció podem parlar d'homosexualitat, bisexualitat, pansexualitat, heterosexualitat, demisexualitat...</p>	<p>Sortir de l'armari: Expressió que s'ha utilitzat tradicionalment per indicar que les persones LGTBIQ+ visibilitzen la seva identitat sexual o de gènere de manera social al seu entorn.</p>
<p>Pansexual: Tota aquella persona que sent una atracció sentimental, sexual i/o afectiva cap a altres persones independentment del seu gènere. Per a diferenciar-ho de la bisexualitat, les persones pansexuals atenen la concepció no binària del gènere.</p>	<p>Transsexual: Tota aquella persona que el sexe atribuït en néixer no correspon amb la identitat sexual o de gènere sentida. Tradicionalment, el concepte s'ha utilitzat per a referir-se a les persones que mitjançant un procés quirúrgic o hormonal han modificat el seu sexe biològic per a adquirir les característiques físiques d'aquell amb el qual es senten identificades, però no determina la identitat de la persona.</p>
<p>Passing: Concepte que fa referència a la idea que una persona és percebuda per la societat pel seu gènere sentit i no pel que se li ha atribuït en néixer.</p>	<p>Transfòbia: Discriminació o odi cap a persones trans, la transsexualitat o aquelles persones que les defensen.</p>
<p>Pinkwashing: Estratègia on organitzacions, governs o empreses mostren la seva simpatització amb els moviments LGTBIQ+ per a ser vistos com a tolerants, aliats i progressistes. La incorporació del moviment LGTBIQ+ a l'economia, amb finalitats lucratives.</p>	<p>Travesti: Persona que utilitza vestimenta tradicionalment associada al sexe oposat.</p> <p>Unitat de convivència: Unitat de convivència de la persona trans* o LGTBIQ+. Es podria referir també com a Unitat familiar.</p>

5. Estat de l'art

Aquest treball s'ha desenvolupat en el marc del sistema educatiu català. Partint de les reivindicacions que han impulsat els moviments feministes i transinclusius, com ara els col·lectius inclosos en les sigles LGTBIQ+, en l'actualitat, el marc legislatiu català disposa de la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.

Així doncs com a punt de partida, en l'esmentada Llei 11/2014, s'estableixen mecanismes per desenvolupar polítiques públiques aplicades a tots els àmbits i sectors que conformen la societat, i concretament amb la transversalitat de les vides i les realitats LGTBIQ+ també en educació.

En aquest sentit, principalment, em centro en la idea de com millorar l'acompanyament i acolliment de persones trans² de manera respectuosa en el marc del sistema educatiu català, bé siguin adolescents i alumnat de cicles formatius, o bé professorat que surti de l'armari, per tal de facilitar alguns mecanismes, reflexions i pautes, per proporcionar un acompanyament respectuós d'aquestes les realitats que travessen tantes persones en la diversitat de sentirs i identitats.

---

² Segons el [TermCat](#) la persona trans és una persona que no s'identifica amb el gènere que li va ser assignat en néixer segons les seves característiques biològiques, sigui perquè se sent del gènere contrari o bé perquè la seva identitat no s'ajusta a les categories de gènere tradicionalment establertes.

Figura 5.1: Bandera LGTBIQ+. Font: Centre LGTBI Barcelona

En el desplegament de la Llei 11/2014, es crea el “Protocol per a l’atenció i acompanyament de l’alumnat transgènere en els centres educatius” (Annex 1), i tenint en compte els punts de partida que proposa per a dur a terme aquestes accions, considero que encara hi ha molt camí per recórrer. És en aquest moment, on em plantejo proposar una nova eina educativa, en format de guia educativa, per millorar en l’acompanyament i acolliment de realitats LGTBIQ+ i trans*.

Les violències estructurals que pateix la comunitat LGTBIQ+ en el context socio-cultural que ens acull a totes³ es veu reflectida també a les aules dels nostres centres educatius. Amb aquesta afirmació es pot assegurar que les realitats trans són complexes i que, moltes d’elles parteixen dels patrons culturals hegemònics, que conformen el cisheteropatriarcat⁴ encara en l’actualitat, i just després que l’estat espanyol, a 15 de febrer de 2023, hagi aprovat la tant esperada “Llei trans” cal treballar-hi molt en profunditat per tal de treballar en l’eradicació de les violències i desigualtats estructurals del col·lectiu.

---

³ Al llarg de tot el treball aniré citant els femenins i genèrics com a decisió d’autoria i declaració d’intencions per tal d’incloure a totes les persones que formen part de l’espectre social. A més a més, el terme persones és femení i així ho dictamina el [DIEC](#).

⁴ Definit al Glossari de termes, en l’apartat 3 del present treball.

Figura 5.2: Bandera trans. Font: Fundació Enllaç, <https://fundacioenllac.cat/>

Així doncs, tenint en compte els continguts pel que fa a l'àmbit educatiu d'ambdues legislacions, la catalana i l'espanyola, em dispenso a desenvolupar una guia educativa per a l'acompanyament dirigida als centres educatius i a les famílies.

Comparant ambdues lleis considero que hi ha col·lectius minoritaris, com ara les persones altres identitats com ara les demisexualitats⁵ i/o altres espectres de les identitats sexuals i/o de gènere, i els quals l'LGTBI, com a tal, no inclou. En qualsevol dels casos, és important anomenar-ho, ja que "allò que no s'anomena no existeix", per tant no té entitat, i en definitiva estem parlant de la identitat de persones que no ha de ser qüestionada per cap estat-nació, ni per ningú, i que són drets humans que s'han de garantir per tots els agents implicats en l'àmbit educatiu.

Al meu parer, el rerefons amb el que compta l'educació formal⁶ també té un horitzó transformador, i és per això que les lleis que es promulguen per garantir dret per tal de preservar-los i protegir-los, és quelcom que sorgeix de la necessitat de canvi i de transformació social, sobretot quan les administracions estan gestionades per un tarannà més aviat tenyit de polítiques amb ideologia progressista o d'esquerra.

A mode de genealogia, també cal visibilitzar que l'impuls de moltes de les lleis i normatives de protecció i de millora de la vida per a l'acompanyament de les

⁵ Definida al Glossari de termes, a l'apartat 3 del present treball.

⁶ Amb Educació formal, em refereixo a l'educació reglada per lleis i que està emmarcada en el sistema educatiu dins el paraigües de l'Estat.

persones LGTBIQ+, han sorgit arran de la mobilització social, i per tant, és un resultat fruit d'aquesta lluita que empeny a la regularització i a la visibilització de totes les realitats que travessen a tantes persones, i que també formen part de la nostra societat.

“Les forces que s'associen pel bé no es sumen, es multipliquen”.
Concepción Arenal, escriptora gallega i precursora del moviment feminista a l'Estat Espanyol.

6. Objecte del treball

6.1. Preguntes de recerca

La recerca que m'he disposat a emprendre és un element innovador en tant que considero que els mecanismes existents que promouen l'acompanyament de les persones dissidents sexuals i de gènere⁷ a través de protocols i mecanismes impulsats pels moviments feministes i LGTBIQ+, i incitats per canvis legislatius, com ara lleis, donen pas a un llenguatge molt tècnic i a vegades poc accessible per a la comunitat educativa. Així doncs, la creació d'una guia educativa per acollir aquestes realitats diverses a les aules i en el sí de la comunitat educativa m'han dut a fer-me les següents preguntes com a punt de partida.

- Com es pot acollir i acompanyar un canvi d'identitat sexual o de gènere en l'alumnat de formació professional per tal que el procés sigui el més respectat possible?
- Com es pot acompanyar un canvi d'identitat sexual o de gènere en el professorat d'un centre educatiu, per tal que el procés sigui el més respectat possible?
- Amb l'objectiu de fomentar la perspectiva LGTBIQ+ en la comunitat educativa, quina formació es pot dissenyar i promoure?

6.2. Objectius generals i específics de la recerca

En aquest apartat es desenvolupen les finalitats per les quals he desenvolupat aquest treball, i per tant dins la globalitat i l'objecte s'inclouen qüestions que m'he formulat a l'hora de dur-lo a terme. En base a les preguntes de recerca que m'he formulat i que s'indiquen en l'apartat 4.1 del present treball, es descriuen a continuació l'objectiu general de la recerca i els objectius específics de la recerca.

---

⁷ Amb el concepte de "dissidència sexual i de gènere" em refereixo a tot l'espectre de la comunitat LGTBIQ+ que 'inclou en el grup d'interès que centro el present treball.

Objectiu general de la recerca

Treballar per sensibilitzar en l'eradicació de la discriminació per raó de sexe, identitat de gènere, orientació sexual i/o expressió de gènere.

Objectius específics de la recerca

- Generar una guia educativa de suport i ajuda per tal d'incorporar la perspectiva LGTBIQ+ en els centres escolars amb cicles formatius de grau bàsic i grau mitjà.
- Crear un document que acabi formant part del Corpus Formatiu de l'alumnat del Màster de formació al professorat de secundària i formació professional, i dels centres educatius.
- Dissenyar un mecanisme de diagnosi i control per al Protocol d'acollida i acompanyament de l'alumnat transgènere en l'àmbit educatiu del Departament d'Educació, amb propostes de millora.

Figura 6.1: Pintura amb els colors LGTBI. Font: Steve Johnson per www.pexels.com

7. Marc Teòric

Per iniciar la relatoria del present treball, cal desenvolupar el marc teòric que engloba l'objectiu general i transversal que m'he plantejat de la recerca. En aquest sentit, el coneixement situat⁸ em condiciona per poder desenvolupar tots aquests apartats i el conjunt d'aquest treball acadèmic.

Els conceptes que s'indiquen tot seguit crec que és necessari que es descriguin de manera més exhaustiva i aportant aprofundiment en la matèria motiu del treball.

La **igualtat i no discriminació** és un principi jurídic universal proclamat en diferents textos internacionals sobre drets humans, reconegut a més a més com un dret fonamental en el nostre ordenament jurídic, de l'Estat Espanyol com a membre de la Unió Europea.

L'article 2 de la Declaració Universal de Drets Humans declara que “tothom ha de tenir garantits els drets i llibertats sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, fortuna, naixement o altra condició.” Amb el paraigües de la Declaració internacional com a declaració d'intencions dels estats-nació que formen part de l'ONU (Organització de Nacions Unides), la legislació espanyola i la catalana s'han anat desenvolupant en pro de garantir els drets enunciats anteriorment. En aquest sentit, primer de tot, cal que emmarqui i formuli un coneixement situat vers alguns conceptes, ja que considero imprescindible descriure'ls més enllà del glossari que es troba en l'apartat 5 del present treball.

---

⁸ Segons Donna Haraway el 'coneixement situat' és un concepte que fa referència a una postura epistemològica crítica en l'àmbit científic. Aquesta postura neix d'una crítica a l'epistemologia feminista, que proposa parlar dels objectes d'estudi posant en evidència el lloc des del qual es parteix com a promotora de coneixement, ja que, independentment del tipus de mètode científic emprat, el coneixement està estrictament lligat al seu context i a la subjectivitat de la persona que l'emet.

La **diversitat** és la diferència o distinció que s'atribueix entre persones, animals o coses. Apareixen i existeixen diversos tipus de diversitat o diversitats, tals com: la diversitat cultural, diversitat ètnica, diversitat lingüística, diversitat biològica, diversitat sexual, diversitat de gènere, diversitat funcional, entre d'altres. Totes aquestes diversitats també estan subjectes a eixos d'interseccionalitat⁹ que moltes vegades conflueixen un sol tipus de diversitat o bé moltes d'elles en una sola persona, i això és el que en definitiva ens fa diverses. La diversitat és riquesa, i per tant, és un concepte que, al meu parer, aporta i que promou la suma de les diferències com a quelcom positiu i constructiu d'esdevenir una societat completa i en abundància.

Centrant-nos en el col·lectiu LGTBIQ+, la diversitat centrada en el sexe i el gènere és quelcom que es sosté gràcies al sistema sexe-gènere¹⁰. Un sistema és el conjunt d'elements pels quals els conceptes que se sostenen són legítimats i per tant desenvolupen i reproduïxen patrons que es consideren normalitzats, descrits en engranatges que fan que funcioni i es desenvolupi correctament. En quant al sexe-gènere, és la dicotomia biologicista i social i cultural que construeix les identitats globalitzades de totes les persones que habitem el món, i els quals també els he definit al Glossari de Termes de Capítol 3 del present treball.

Figura 7.1: Bandera LGTB i mans.

Font: Ajuntament de Barcelona.

⁹ Definit al Glossari de termes, apartat 3 del present treball.

¹⁰ El sistema sexe-gènere és la sinergia que s'estableix entre el sexe biològic i el gènere que s'atribueix en néixer, descrits ambdós conceptes al Glossari del present treball.

La **inclusió** és un concepte molt ampli que actualment encara es troba en constant definició i discussió des dels postulats científico-acadèmics. En aquest sentit, la realitat actual promou uns valors i comportaments nous que no només comporten un repte pel fet de ser diferent vers les formes tradicionals d'entendre i estudiar la diferència (Duk & Murillo, 2016), sinó que també comporten innovació social, per aconseguir una societat realment inclusiva. Així doncs, a través de l'anàlisi i les diagnòstics que es poden fer del sistema educatiu s'insta a tots els agents implicats en matèria educativa que s'ampliï la percepció del que significa educar en la diversitat, i on es visibilitzen les diferències com a principi bàsic per construir una societat en igualtat real i efectiva i el mateix accés independentment del seus recursos, habilitats, possibilitats i circumstàncies psico-físiques.

En relació al col·lectiu LGBTIQ+, la inclusió es pot treballar i podria ser real i efectiva en el moment en el que la riquesa entesa com a diversitat, que s'inclou en el col·lectiu de persones que formen part de les sigles, i que per tant no hi hagi distincions ni discriminacions de cap tipus puguin desenvolupar les seves vides de manera lliure i sense cap tipus de desigualtat respecte l'hegemonia i els patrons imperants majoritaris que sosté el cisheteropatriarcat.

La **discriminació** és una desigualtat que pot patir qualsevol persona degut a alguna condició que la diferencia de la resta. En aquest sentit, podem distingir entre les categories de discriminació i no discriminació, que emmarcades dins el model normatiu al que se subordinen, cal considerar que estan fonamentades gràcies a la dinàmica i els patrons socials on s'inscriuen (Rodríguez Zepeda, 2006). Així doncs, ens topem amb tot tipus de discriminació, de caràcter positiu i de caràcter negatiu (la major part dels casos). El pas de definir discriminació i passar a ser un concepte és quelcom que promou una reflexió sobre els tipus de discriminacions que ens podem trobar. Els biaixos dels eixos que condicionen i poden interseccionar en un mateix individu condicionen el tipus de discriminació que pot arribar a patir. Així

doncs, quan una persona pateix algun tipus de discriminació per raó de gènere, identitat sexual, afectiva, raça, origen, religió, ètnia, etc. és important visibilitzar-la per iniciar un període de reflexió al seu entorn que pot arribar a promoure un canvi en la millora de la qualitat de vida d'aquesta. És per això, que tots els mecanismes educatius socials, que s'impulsen per eradicar la discriminació estan estretament lligats a les desigualtats que existeixen i persisteixen en les societats capitalistes occidentalitzades.

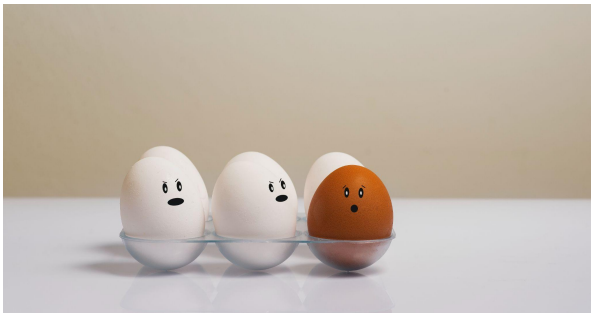

Figura 7.2: Discriminació. Font: Daniel Reche, per a www.pexels.com

Interseccionalitat (Crenshaw, K. 1989) és un terme que el van engendrar les afroamericanes estatunidenques durant els anys vuitanta i des d'aleshores, el feminisme acadèmic ha anat instaurant aquest concepte en els seus postulats i reflexions. Està estretament lligat a la discriminació ja que és un fenomen pel qual cada individu pateix una opressió o gaudeix d'un privilegi en base a la pertinença a diverses categories socials, i la intersecció de més d'una opressió és el que defineix a nivell social Així doncs, l'aparició de la interseccionalitat en les lleis i marcs normatius ha anat creixent fins al punt que ha suscitat l'interès dels estaments governamentals i institucionals.

Tal i com he assenyalat anteriorment, la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia¹¹, amb el seu article 12 (Annex 2) en

¹¹ [DOGC núm. 6730, 17/10/2014](http://www.dogc.gub.cat/DOGC_núm_6730_17/10/2014) publicada la LLEI 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.

matèria d'educació, els punts que contextualitzen la meua investigació són els següents:

“Punt 5. El respecte a la diversitat pel que fa a l'orientació sexual, la identitat de gènere o l'expressió de gènere i als principis d'aquesta llei ha d'ésser efectiu en tot el sistema educatiu, en els centres i entitats de formació, en l'educació d'adults, en la formació de mares i pares, en les activitats esportives escolars i en les activitats de lleure infantil i juvenil.”

“Punt 7. L'Administració de la Generalitat, per mitjà del departament competent en matèria d'educació, ha de garantir el desplegament del que estableix aquest article i ha de vetllar perquè les escoles, els instituts i els altres centres educatius constitueixin un entorn amable per a la diversitat sexual i afectiva en què els alumnes i els professors puguin viure d'una manera natural llur orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere, i es contribueixi així a la creació de models positius per a la comunitat educativa.”

La Llei de “15 de febrero de 2023, *Ley para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos de las personas LGTBI.*” en la seva cinquena secció de mesures en l'àmbit educatiu, conté l'Article 20. *Diversidad LGTBI en el ámbito educativo* i l'Article 21. *Deberes de las administraciones educativas*, amb les directrius fonamentals de l'àmbit educatiu. De manera conjunta amb la Llei 11/2014, que m'ha proporcionat el contingut emmarcat en el procés de creació de la Guia educativa (Annex 3).

En relació al desenvolupament del present treball d'investigació, l'article que considero més rellevant citar de la *Ley para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos de las personas LGTBI*, és el següent:

“*Artículo 24. Programas de información en el ámbito educativo. Las administraciones educativas, en el ámbito de sus competencias, promoverán*

la aplicación de programas de información dirigidos al alumnado, a sus familias y al personal de centros educativos con el objetivo de divulgar las distintas realidades sexoafectivas y familiares y combatir la discriminación de las personas LGTBI y sus familias por las causas previstas en esta Ley, con especial atención a la realidad de las personas trans e intersexuales. Se fomentará que estos programas se realicen en colaboración con las organizaciones representativas de los intereses de las personas LGTBI, así como con la Comunidad Educativa.”

L'objectiu divulgatiu i sensibilitzador que promou la Guia Educativa que em dispo a desenvolupar, està estrictament lligat a les tasques de sensibilització que cal que els centres educatius (comunitat educativa) i l'àmbit de la unitat de convivència¹² emprenguin, per a l'alumnat de cicles formatius de grau bàsic i mig, i els quals vulguin acompanyar de manera respectuosa, proporcionant qualitat de vida i llibertat a totes les persones LGTBIQ+ en el marc del sistema educatiu.

Figura 7.3: Fotografia Orgull 1977. Font: Isabel Steva Hernández 'Colita'

¹² Em refereixo a Unitat de convivència al que està entès com a àmbit familiar, ja que les unitats de convivència poden formar-hi part persones que, a nivell civil, no formen part d'una mateixa família (sobretot en persones adultes). Així, incloc la perspectiva inclusiva en l'àmbit familiar i visibilitzant la diversitat familiar.

8. Metodologia

Investigació qualitativa

- L'observació
- L'anàlisi documental
- L'acció qualitativa

La metodologia qualitativa en investigació acadèmica és un enfocament que busca comprendre en profunditat les experiències, les percepcions i les opinions dels participants en una investigació. En contrast amb la metodologia quantitativa, que busca mesurar i quantificar dades a través de mètodes estadístics, la metodologia qualitativa busca entendre el significat que els participants donen a les seves experiències.

Per aconseguir-ho, la metodologia qualitativa utilitza diverses tècniques de recopilació de dades, com ara entrevistes, grups de discussió i observació participativa. Les dades recopilades són analitzades per identificar temes i tendències, i per buscar relacions entre les diferents categories de dades.

La metodologia qualitativa és particularment útil en estudis on es vol entendre el comportament humà, les creences i les actituds, com ara en les ciències socials i les humanitats. Aquest enfocament també és útil en situacions on no hi ha prou informació per fer previsions estadístiques o on les previsions estadístiques no són pertinents.

L'observació es centra en posar èmfasi en els precedents i l'estat de la qüestió motiu d'aquest treball.

Fases de la investigació quantitativa

- 1a fase - Plantejament de la investigació

- 2a fase - Revisió de coneixements existents sobre la temàtica de treball
- 3a fase - Recollida de dades i desenvolupament del marc teòric
- 4a fase - Anàlisi de la informació i Interpretació de les dades
- 5a fase - Resultats: Procés de creació del procediment d'acolliment i gestió d'identitats LGTBIQ+ i Disseny de càpsula formativa per a la comunitat educativa. Avaluació de la Guia per part de comunitat docent i altres professionals.
- 6a fase - Conclusions i Implicacions socials i vies de futur.

8.1. Creació de la “Guia Educativa per a l’atenció i acompanyament d’identitats LGTBIQ+”

Figura 8.1: Portada de la “Guia educativa per a l’acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+”

Font: Elaboració pròpia

Arrel del plantejament inicial i els continguts que he avançat, m’he plantejat recórrer, entre d’altres, a la lectura i consulta de la “*Guía de acompañamiento respetuoso*” de l’Associació “*Euforia, familias trans y aliadas*”.¹³

¹³ Associació “*Euforia familias trans y aliadas*” <https://euforia.org.es/>

La meva intenció inicial era crear una guia dirigida a personal docent del sistema educatiu català, i paral·lelament fer-ne una altra per a les unitats de convivència o familiars que volen acompanyar de manera respectuosa un procés de trànsit social qualsevol persona al seu càrrec. Ara bé, veig la necessitat d'anomenar que considero que tot i la necessitat de diferenciar-ne els continguts, ja que molts d'ells serien una rèplica total de molts apartats de l'estructura del document de la Guia Educativa (Annex 4), també pot ser accessible per a les unitats de convivència (família). Així doncs, em disposo a crear l'estructura de continguts, l'índex, de manera que el llenguatge sigui també accessible per a famílies i que el personal docent també hi tingui cabuda (de fet en son les principals destinatàries). Així doncs, gràcies a la Guia proposada quan sigui necessari poden acompanyar i assessorar també les famílies que així ho necessitin.

Tanmateix, la finalitat última d'aquesta guia educativa és per al conjunt de la societat que vulgui acollir i acompanyar un procés de realitats trans* i LGTBTIQ+ de manera respectuosa, independentment de la seva edat i de les seves circumstàncies.

Un cop he enunciat tots els motius de partida i la declaració d'intencions per al desenvolupament del present treball, em disposo a iniciar la creació de la Guia Educativa per a l'atenció i acompanyament d'identitats LGTBIQ+.

En el transcurs de desenvolupament de la guia he anat tenint com a punt d'inici el "Protocol per a l'atenció i acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres educatius", vigent a Catalunya des de 2017 i el qual, fins a dia d'avui encara no s'ha actualitzat.

He tingut l'oportunitat d'aportar la perspectiva transinclusiva des dels transfeministes, des del meu activisme i formant part del col·lectiu LGTBIQ+, i m'he centrat sobretot en les mesures que podem dur a terme des de la comunitat

educativa en general, així com des de l'àmbit de les unitats de convivència com a persones adultes, diferenciant ambdós àmbits d'incidència de les persones trans*. Així mateix, per poder treballar els valors que promou la Guia, com ara el respecte mutu, l'autonomia, autoestima i la cooperació entre iguals, cal que primer de tot ens revisem individualment per poder, després, fer-ho de manera col·lectiva.

Aquest és un dels aprenentatges que considero que pot aportar aquesta Guia, ja que segons els patrons socioculturals que tinc i tenim interioritzats probablement hi haurà més resistències i murs que formen part de l'imaginari cultural i col·lectiu que cal eradicar. En qualsevol cas, la finalitat sempre és desaprendre antics patrons i aprendre'n de nous, i deconstruir els esquemes o patrons culturals i socials que fins avui dia ens han sostingut, per tal de poder acompanyar de manera respectuosa a qualsevol persona que es trobi en el moment d'autodeterminació del seu gènere i que necessiti gaudir de la seva vida de manera plena, justa i lliure.

Un cop m'he iniciat en la redacció de la Guia, m'he basat en els models de guies educatives que existents arreu del territori de l'Estat Espanyol. N'he trobat de l'associació *Euforia, families trans aliades*, com he comentat anteriorment, i la qual va elaborar-ne dues: una per l'àmbit de la unitat de convivència (famílies) i una altra per l'àmbit educatiu. En el meu cas, només n'he fet una ja que encara que ambdós àmbits es poden distingir, en el context de l'acompanyament d'una persona trans*, cal que tinguem en compte que moltes de les persones que poden estar acompanyant son persones que estan implicades i poden estar implicades en ambdós àmbits.

Figura 8.2: Pàgina 15 de la “Guia Educativa per a l’acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+”
Font: Elaboració pròpia

A posteriori de l’elaboració de la Guia Educativa, he proposat un qüestionari d’avaluació i propostes de millora de cara a comprovar l’efectivitat de la Guia. Els resultats d’aquesta enquesta es troben a l’Annex 6. Les conclusions, un cop s’han aportat els resultats de l’avaluació, els comento a l’apartat de Conclusions del treball.

8.2. Disseny d’una càpsula formativa per a la comunitat educativa

Les dinàmiques que m’he disposat a dissenyar estan basades en la metodologia de pensament sistèmic. El pensament sistèmic és una de les conceptualitzacions o tècniques de pensament amb un major impacte en l’actualitat (Liévano & Enrique, 2013). La implementació d’aquesta metodologia permet l’estudi de qualsevol fenomen i promou la resolució de molts problemes, on altres perspectives més científicotècniques i empíriques, amb d’altres àrees de coneixement han sigut incapaces d’abordar (Cavaleri y Sterman, 1997). D’altra banda, els objectius

pedagògics que em proposo per a les dinàmiques desenvolupades, també estan relacionats amb objectius de desenvolupament que cal fomentar en l'àmbit educatiu. En aquest sentit, parteixen d'incentivar l'esperit crític i fomentar el respecte entre iguals, bé sigui públic adult com adolescent.

Així doncs, emmarcant el punt de partida per a al disseny de les dinàmiques escollides, he distingit tres activitats amb una proposta de dinàmiques dissenyada.

- La primera està dirigida a professorat i nuclis/unitats de convivència de persones secundària i cicles formatius.
- La segona i la tercera estan destinades a l'alumnat de secundària i cicles formatius.

Com a comentari de rellevància, les persones destinades a dinamitzar les propostes de dinàmiques formatives cal que tinguin incorporada i interioritzada una perspectiva de gènere i/o LGTBIQ+ així com de facilitació de grups, per tal d'acompanyar aquest procés de presa de consciència i sensibilització, i permetre que totes les veus hi tinguin cabuda de manera respectuosa i promovent l'empoderament individual i col·lectiu.

El motiu pel qual m'he disposat a crear dues activitats dirigides a l'alumnat ha estat perquè considero imprescindible l'acompanyament de les persones que formen part del grup (a les aules) de qualsevol centre educatiu de secundària i/o cicles formatius de l'àmbit educatiu català, per treballar en transformar els vells patrons i estereotips de gènere que estan interioritzats, encara ara, en el sí del nostre context social i cultural.

Val a dir que no podem deixar enrere que qualsevol procés d'aprenentatge i sensibilització és un procés que, en sí mateix, no s'esdevé marcat per una celeritat real i efectiva, és a dir, hem de tenir(nos) paciència en relació a l'assoliment dels conceptes i perspectives de realitat diverses a la nostra pròpia. Amb una simple

lectura d'un material com el que aquí he desenvolupat és un bon inici i pot aportar una guspira d'incentiu per iniciar-se en el camí de la desconstrucció.

Tal i com he comentat a l'inici del meu treball és una recerca i proposta metodològica, considerada com un punt de partida, ja que considero que la mateixa guia és un element viu i en procés de transformació que cal que cada centre, equip docent i/o persones que volen treballar i aprofundir en l'acompanyament de realitats trans* puguin anar adaptant i aportant dia a dia, ja que es tracta d'un procés individual però alhora comunitari, i per tant, compta amb la implicació individual i col·lectiva de la comunitat.

*“Qualsevol que sigui la llibertat per la que lluitem,
ha de ser una llibertat basada en la igualtat.”
Judith Butler, filòsofa i feminista estatunidenca.*

9. Resultats i discussió

9.1. Guia Educativa per a l'acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+

El resultat de la “Guia Educativa per a l'acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+” la trobareu com a Annex 4 del present treball. La podeu consultar i teniu un apartat de comentaris amb un mail de contacte per fer-me arribar les suggerències.

Així mateix, he dissenyat una proposta d'avaluació de la guia per tal de fer un seguiment i incorporar propostes de millora, i per comprovar si els continguts proposats a la mateixa han estat útils, tant en l'àmbit docent com amb la participació de persones trans* a qui he pogut fer arribar la proposta de guia.

Teniu també com a Annex 5 la proposta de qüestionari (Google Forms) i els resultats de les persones que han participat, persones del col·lectiu LGTBIQ+ i professorat de centres educatius de formació professional en el curs 2022-2023.

L'elaboració del qüestionari, d'elaboració pròpia, ha estat definida utilitzant criteris d'avaluació de la metodologia qualitativa que he definit a l'apartat de metodologia del treball. En aquest sentit, he definit els criteris d'utilitat, ús del llenguatge, càpsules formatives dirigides a professorat o persones adultes i alumnat de centres educatius. Així mateix, s'ha avaluat el contingut global de la Guia Educativa, per comprovar si ha estat entenedor a nivell de llenguatge i format. Igualment, he proposat un apartat per a poder comprovar les propostes de millora que considero imprescindible en qualsevol procés d'aquestes característiques.

Incentivar l'esperit crític i rebre feedback per part de persones que es troben incloses al sistema educatiu com a docents i també formen part de la nostra societat, per tal d'avaluar una eina com la que he desenvolupat, ho considero imprescindible per poder afavorir un creixement exponencial de la feina destinada a sensibilitzar la població en general, pel que fa a realitats trans* i LGTBIQ+.

9.2. Càpsula formativa per a l'acompanyament d'identitats LGTBIQ+

M'he disposat a dissenyar tres activitats formatives, incloent les dinàmiques a desenvolupar, dirigides a l'alumnat i professorat i unitats de convivència.

Càpsules formatives

Després de totes les consideracions i propostes per a l'acompanyament respectuós incloses en aquesta guia, es proposen **tres activitats de sensibilització educativa**, en forma de dinàmiques.

A qui van dirigides?

- Per a professorat o cos docent i persones adultes acompanyants.
- Alumnat dels centres educatius de secundària i FP

Figura 9.1: Pàgina 22 de la Guia Educativa per a l'acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+
Font: Elaboració pròpia

Activitat dinàmica 1

Els objectius de l'activitat son els següents:

- Sensibilitzar el professorat sobre la importància de promoure la perspectiva de gènere a l'aula.
- Proporcionar les eines necessàries al professorat per abordar la temàtica trans de manera efectiva i respectuosa.
- Prevenir la discriminació i el bullying a l'aula.
- Crear un ambient inclusiu i respectuós amb la diversitat de gènere.

Títol de l'activitat: “De què parlem, quan parlem de diversitat?”

Destinatàries: Professorat i persones adultes acompanyants (nuclis de convivència)

Descripció: Aquesta activitat de sensibilització està dirigida al professorat dels centres educatius de secundària i formació professional. L'objectiu és promoure la perspectiva trans* a l'aula, per tal de crear un ambient inclusiu i respectuós amb la diversitat de gènere i identitats sexoafectives. En definitiva, treballar per al foment de la diversitat de gènere i sexoafectiva.

Desenvolupament: Durant l'activitat, es farà una introducció als conceptes bàsics de la identitat i expressió de gènere descrits al glossari de termes del present treball, així com també s'abordaran les dificultats i reptes, i discriminacions, que pateix la comunitat trans*. Es diferenciaran els conceptes paraigües: gènere, sexe i identitat sexual (en aquests tres conceptes/termes s'inclouen la majoria de termes definits al Glossari de termes).

Es farà un *brainstorming* entre totes les persones participants, sobre els conceptes de sexe, gènere i identitat sexual. Es proposen les següents preguntes:

- Què és el sexe?
- Què és el gènere o identitat de gènere? Quines hi ha?
- Què és la identitat sexual? Quines hi ha?

Després es posaran en comú i es presentarà quina seria la definició consensuada entre totes les presents. Així mateix, es realitzarà un debat obert, on es respondran dubtes i preguntes per aclarir i compartir opinions i experiències, si s'escau. Es recolliran les conclusions i consensos en un paperògraf.

Activitat dinàmica 2

Els objectius de l'activitat son:

- Fomentar la reflexió i debat sobre les expectatives de gènere i la seva influència en les relacions socials i personals que tenim.
- Promoure la reflexió sobre la diversitat de gènere, incloent la perspectiva LGTBIQ+.

- Fomentar la reflexió sobre com promoure la igualtat i l'equitat de gènere i una societat més inclusiva i respectuosa per a tothom.

Títol de l'activitat: "Identifiquem els rols de gènere, la identitat de gènere i l'expressió de gènere"

Destinatàries: Alumnat de secundària i cicles formatius

Descripció: La idea és fomentar la reflexió i el debat sobre les expectatives de gènere i la identitat de gènere, i com això afecta a les persones.

L'alumnat es dividirà en petits grups i realitzaran jocs de rol que els faran reflexionar sobre les diferències de gènere i la seva influència en les relacions socials i personals. Així mateix, també es fomentarà la reflexió sobre la identitat de gènere i la seva diversitat, incloent la perspectiva trans*.

Desenvolupament de l'activitat:

- Presentació: l'alumnat s'agruparà en petits grups.
- Dinàmica 1: l'alumnat realitzarà un joc on haurà d'escriure en uns post-its, situacions on els rols de gènere estan estereotipats.
  - a) Proposar algun exemple perquè puguin compartir-los.
  - b) S'enganxaran en un paperògraf perquè estiguin totes les situacions que hagin detectat.
  - c) Després, es farà un debat sobre com aquests estereotips de gènere afecten les persones i com es poden canviar
- Dinàmica 2: L'alumnat haurà de representar uns rols que se'ls facilitaran sense que la resta del grup-classe sàpiga quin rol té.
  - a) Es farà un debat sobre la diversitat de gènere i com podem crear un entorn respectuós per a tothom.
  - b) Es proposaran dues preguntes: Què puc fer jo per acompanyar millor a les persones transgènere, amb identitats sexuals diverses i/o expressió de gènere diferent a la meva?
  - c) A partir d'aquí es pot generar debat entre les assistents a l'activitat.

- Conclusions: Finalment es farà una reflexió sobre el què han après i com poden aplicar aquestes idees en la seva vida quotidiana per promoure aquesta consciència sobre el gènere i la inclusió de qualsevol expressió i identitat.

Activitat 3: dirigida a alumnat de secundària i cicles formatius

Objectius:

- Fomentar la reflexió i el debat sobre els estereotips de gènere que existeixen a la nostra societat.
- Promoure una visió més crítica i conscient sobre la construcció social del gènere i com això afecta a les persones.
- Fomentar la reflexió sobre com podem canviar els estereotips de gènere i promoure una societat més igualitària i justa per a tothom

Títol de l'activitat: "Desafiem els estereotips de gènere"

Descripció: Aquesta activitat està dirigida a l'alumnat de secundària i té com a objectiu promoure la perspectiva de gènere i fomentar la reflexió sobre els estereotips de gènere que existeixen a la nostra societat. La idea és promoure una perspectiva crítica i conscient sobre la construcció social del gènere, el sexe i la identitat sexual, i com això afecta a les persones.

Desenvolupament de l'activitat:

- Presentació: L'alumnat es distribuirà per grups proposats per elles mateixes.
- Dinàmica 1: L'alumnat haurà de fer una llista d'activitats, joguines, colors i rols socials que són tradicionalment associats a cada gènere (masculí o femení).
- Dinàmica 2: En aquesta part de l'activitat, l'alumnat discutirà sobre la manera en què els estereotips de gènere influeixen en la percepció que tenim de les persones i com això afecta a les oportunitats que tenen en la vida. Per fer-ho proposem un seguit de preguntes:

- a) Què és un estereotip de gènere?
  - b) Què és un rol de gènere?
  - c) Què és la identitat de gènere?
  - d) Què és la identitat sexual?
  - e) Què vol dir persona trans?
- **Dinàmica 3: Anàlisi d'anuncis publicitaris:** l'alumnat haurà de buscar anuncis publicitaris que utilitzin estereotips de gènere i analitzar-los en els petits grups. Es discutirà com aquests anuncis influeixen en les percepcions sobre el gènere i es reflexionarà sobre com poden canviar-se aquestes percepcions.

Activitat 3

Títol de l'activitat: "Desafiem els estereotips de gènere"

- **Dinàmica 3:** Anàlisi d'anuncis publicitaris: l'alumnat haurà de buscar anuncis publicitaris que utilitzin estereotips de gènere i analitzar-los en els petits grups. Es discutirà com aquests anuncis influeixen en les percepcions sobre el gènere i es reflexionarà sobre com poden canviar-se aquestes percepcions.
- **Conclusions:** L'alumnat farà una reflexió final sobre el què han après i com poden aplicar aquestes idees en la seva vida quotidiana per promoure una visió més crítica i conscient sobre la construcció social del gènere i com això afecta a les persones.

Figura 9.2: Pàgina 32 de la Guia Educativa per a l'acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+

Font: Elaboració pròpia

- **Conclusions:**
  - a) **Dinàmica 1:** Es farà un debat en grup sobre com els estereotips de gènere que hagin detectat afecten les persones i com es poden canviar. S'hauran d'escriure totes les conclusions de cada grup.

- b) Dinàmica 2: A partir d'aquí les respostes, individuals de cada persona del grup, es compartiran entre les persones dels petits grups. Després es consensuaran les definicions entre les persones. Posteriorment, es compartiran en plenària entre totes les persones del grup sencer. Per grups compartiran les reflexions que hagin tingut durant el debat per petits grups.
- c) Dinàmica 3: L'alumnat farà una reflexió final sobre el què han après i com poden aplicar aquestes idees en la seva vida quotidiana per promoure una visió més crítica i conscient sobre la construcció social del gènere i com això afecta a les persones.

“La llibertat i la justícia no poden ser dividides segons els nostres interessos polítics. No crec que es pugui lluitar per la llibertat d'un grup de persones i negar-la a altres”.
Coretta Scott King, escriptora i activista estatunidenca, reconeguda líder de la comunitat afroamericana.

10. Conclusions

Amb el desenvolupament de la Guia Educativa per a l'acompanyament respectuós per a persones trans* i LGTBIQ+ en l'àmbit educatiu, puc afirmar que encara queda molt camí per recórrer per a la plena inclusió de les realitats LGTBIQ+ als centres educatius de Catalunya. Tanmateix, en aquest sentit, compto amb el suport de les persones que han fet lectura de la guia i del present treball, la major part d'elles formant part de la comunitat LGTBIQ+ i la comunitat educativa, així com persones trans* i no binàries, les quals m'han compartit que és un molt bon punt de partida per a qualsevol persona que s'hagi de veure involucrada en acompanyar a qualsevol persona que realitzi un trànsit social, o bé necessiti autodefinir la seva expressió de gènere, identitat de gènere o identitat sexual en l'àmbit educatiu.

Així mateix, gràcies a l'avaluació plantejada he pogut recollir les sensacions generals de les persones enquestades, 12 persones (a data 04/06/2023), que per mi ha estat el resultat més interessant ja que considero necessari anomenar que la Guia Educativa no és un resultat fix i immòbil, sinó que s'esdevé i creix gràcies a les aportacions de cada persona que la llegeix i considera que pot anar millorant.

Tenint en compte les respostes al "Formulari d'avaluació de la Guia Educativa per a l'atenció i acompanyament d'identitats LGTBIQ+" (Annex 6 i Annex 7), puc afirmar que la Guia que m'he dedicat a desenvolupar gràcies a tots recursos, a la bibliografia de referència i a les pròpies experiències com a membre del col·lectiu, així com de les experiències professionals, ha tingut una acollida satisfactòria. De fet, adjunto dos gràfics de l'avaluació global segons les persones enquestades.

Creus que la guia és útil per a l'acompanyament i acolliment de persones trans als centres educatius de secundària i formació professional?

12 respostes

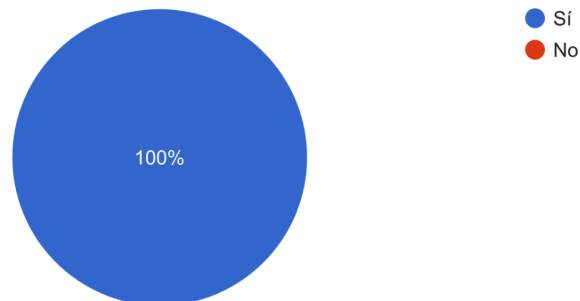

Figura 10.1: Respostes a la pregunta "Creus que la guia és útil [...] formació professional?"
Font: Goolge Forms Elaboració pròpia

Podem observar que totes les persones que han participat consideren útil la proposta desenvolupada. D'altra banda, també es es valora de manera molt útil en referència als continguts proposats.

Com valoreu el contingut global de la "Guia Educativa per a l'atenció i acompanyament d'identitats LGTBIQ+?"

12 respostes

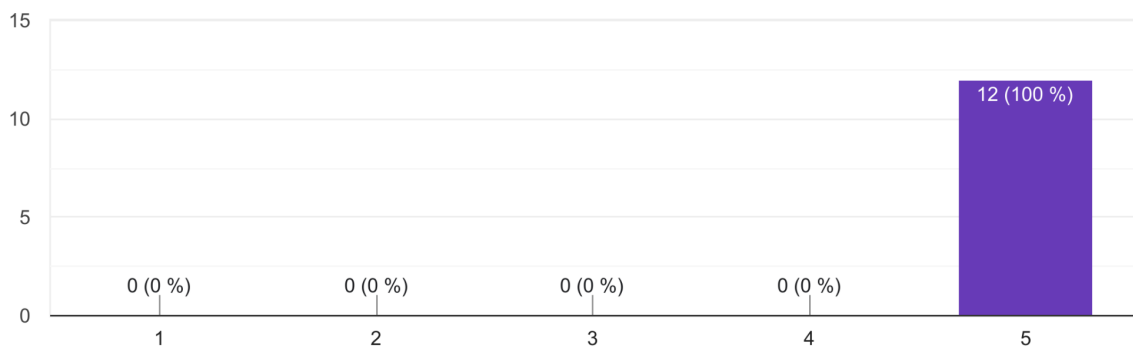

Figura 10.2: Respostes a la preguntes "Com valoreu el contingut global [...] LGTBIQ+?"
Font: Google Forms Elaboració pròpia

Si bé no puc deixar de mencionar, i crec que és important visibilitzar, les respostes a les propostes de millora. Considero que son un element clau que crec que s'ha

d'aportar en qualsevol investigació qualitativa, per tal d'incorporar propostes que puguin donar noves perspectives i projeccions de la pròpia investigació o resultat.

En aquest sentit, moltes de les persones que han emplenat el formulari han considerat necessari i rellevant posar de manifest la proposta de millorar dos apartats del contingut de la Guia. Aquests apartats són les càpsules formatives dirigides a professorat i alumnat i el FAQs (preguntes freqüents).

En el cas de les càpsules formatives la major part de les aportacions han anat encaminades a la suma de noves dinàmiques que es puguin aplicar als espais docents i/o de persones acompanyants, sobretot pel que fa a aportar nous recursos, inclús afegint-los a l'apartat de recursos al final de la Guia.

Al meu parer, considero que es podrien proposar noves dinàmiques però l'objectiu de la Guia és ser un recurs d'acompanyament per a les persones que encara no han estat en contacte amb realitats com les que es plantegen en el seu contingut. Ara bé, sempre hi haurà matisos i noves experiències que no queden recollides en la primera edició i és per això que poso de manifest la rellevància que tenen les aportacions de qualsevol persona que li hagi arribat a les mans.

D'altra banda, el formulari d'avaluació de la Guia Educativa quedarà obert perquè es vagi aprofundint i millorant qualsevol dels continguts que presento, ja que és un element viu i en constant creixement.

Com he dit al principi del meu treball, i també en la presentació i punt de partida de la Guia Educativa, encara queda molt camí per recórrer per a la plena inclusió de les realitats trans* i LGTBIQ+ al sistema educatiu, i és per això que considero imprescindible la lectura i posterior reflexió, gràcies a les dinàmiques proposades o només amb l'anàlisi del contingut des de la perspectiva de persones acompanyants de persones adolescents, de secundària o cicles formatius, o inclús a dins dels

nostres equips docents, ja que per autodeterminar la identitat de gènere, sexual o expressió de gènere no hi ha edat estipulada.

El llenguatge utilitzat durant la guia educativa és comprensible i planer de cara a que sigui accessible per a qualsevol persona, sigui docent o família, d'alumnat trans* en els centres educatius?
12 respostes

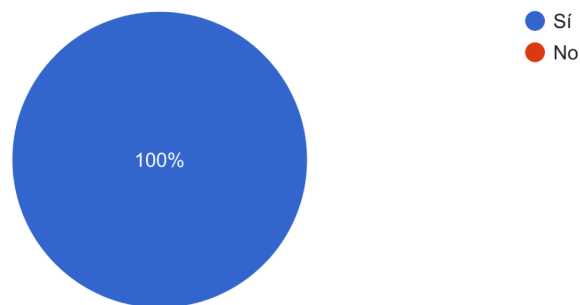

Figura 10.3: Respostes a la preguntes “El llenguatge utilitzat durant la guia [...] trans* en els centres educatius? Font: Google Forms Elaboració pròpia

Així doncs, considero que el punt de partida de manera clara i entenedora (segons els resultats de l'enquesta) és un bon punt inicial per posar-se en situació de les realitats diverses que podem trobar al nostre entorn, i també a les aules del sistema educatiu català. Així mateix, crec que seria interessant que aquesta Guia educativa fos una proposta clau com a recurs material del cos docent de la Generalitat de Catalunya, i els nostres centres educatius de secundària i formació professional.

Finalment, val a dir que encara que estigui fonamentat per al sistema educatiu, la seva aplicació també pot estar situada a qualsevol persona adulta que no es trobi en el sí del sistema educatiu ja que els processos de **trànsit social** que podem estar vivint al nostre entorn no entenen d'edats.

*No veiem les coses tal i com són, les veiem tal i com som nosaltres.
Anais Nin, escriptora francoamericana*

11. Implicació social i vies de futur

De cara a l'horitzó temporal, posterior a la proposta que he desenvolupat en el marc d'aquest treball, considero que encara queda molta investigació i desenvolupament de metodologies participatives per a l'assoliment dels objectius que estan recollits a l'anomenada Llei trans*, recentment aprovada pel Congrés Espanyol, ja que és un reflex de la necessitat que existeix a casa nostra, al carrer, a la nostra societat, i per tant, el desplegament per garantir aquests drets serà qüestió d'implementar-ho en un període de temps indefinit i estarà garantit gràcies a la implicació de tots els agents que tinguin incidència per a la seva aplicació.

Ara bé, l'interès sobre aquesta matèria en l'àmbit educatiu, hauria de ser una prioritat per garantir els drets i deures de la comunitat educativa, per tal d'acompanyar de manera respectuosa qualsevol persona que necessiti determinar el seu gènere, identitat sexual i/o expressió de gènere.

Així mateix, considero clau que aquesta guia educativa, inclús l'abstracte d'aquest treball estigui inclòs com a un element de l'assignatura de Societat, família i educació del Màster en formació a professorat de secundària, formació professional i ensenyament de llengües, motiu pel qual he desenvolupat aquest treball d'investigació socioeducativa. Amb l'eina a la mà considero que és un bon punt de reflexió col·lectiva que pot aportar diversitat pel que fa a les qüestions que m'he plantejat inicialment.

La perspectiva de gènere, i els estudis de gènere (*gender studies*) son claus per al desenvolupament qualitatiu i quantitatiu de realitats com les que m'he animat a visibilitzar en el desenvolupament d'aquest treball. És per això, que el paraigües global del treball es centra en metodologies que m'aporta també la perspectiva amb la que compto, havent cursat i obtingut el Màster en Estudis de dones, gènere i ciutadania coordinat per la Universitat de Barcelona l'any 2018. D'altra banda, amb

la possibilitat d'aprofundir gràcies al coneixement situat (Haraway, 1991) de les experiències viscudes al llarg de la meva vida personal, associativa i professional.¹⁴

Cal la implicació global de la comunitat educativa per al canvi en les percepcions socioculturals que impedeixen que les persones trans* i LGTBIQ+ puguin desenvolupar la seva personalitat i reivindicar la seva identitat sense prejudicis i amb total garantia de la seva llibertat.

Incorporant la realitat LGTBIQ+ dins a la Llei d'inclusió del sistema educatiu català, crec que estarà interseccionant també aquestes realitats que encara avui dia segueixen invisibilitzades i no normalitzades, les quals cal acompanyar per garantir els drets de totes les persones.

El primer canvi per a poder seguir amb l'aprofundiment d'aquesta diagnosi, també en el sistema educatiu català, i per tal de canviar les perspectives, és l'individual: l'autoreflexió. Ser conscients de quin lloc ocupem a la nostra societat i des d'on l'ocupem. Un cop feta l'autoreflexió amb perspectiva crítica, seguidament serà el canvi col·lectiu, en tant que un cop posem el focus en realitats diferents a la nostra, i en la diversitat, és a dir descentrar la mirada per ampliar la visió (Brizuela & López, 2018) és una conseqüència directa.

“No son les nostres diferències les que ens divideixen. És la nostra incapacitat per reconèixer, acceptar i celebrar aquestes diferències.”

Audre Lorde, escriptora afroamericana, feminista, lesbiana i activista pels drets civils

---

¹⁴ Podeu consultar el meu Portfoli al següent enllaç:
<https://sites.google.com/estudiantat.upc.edu/mondocent/inici>

12. Bibliografia

- Ágreda Montoro, M., Alonso García, S., & Rodríguez García, A. (2016). *El concepto de diversidad entendido por los futuros docentes*.
<https://idus.us.es/handle/11441/69011>
- Assetjament-escolar-persones-lgbti. (s. f.). XTEC - Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya. Consulta 10 de febrero de 2023, de
<http://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/protocols/assetjament-escolar-persones-lgbti/index.html>
- Barrère Unzueta, Mª Ángeles. (2010). La interseccionalidad como desafío al mainstreaming de género en las políticas públicas. *Revista vasca de administración pública*, (87-88), 225-252. Consultada 3 de març de 2023:
<http://bit.ly/3kLUNiE>
- Brizuela, F. & López, U. (2018). *Descentrar la mirada para ampliar la visión*. Descontrol Ed.:Barcelona.
- Cavaleri S, Sterman J. (1997). Towards evaluation of systems thinking interventions: a case study. *System Dynamics Review* 13(2): pp. 171–186
- Contreras, D. L. M. (2004). Concepto de orientación educativa: diversidad y aproximación. *Revista Iberoamericana de Educación*, 35(1), 1-22.
<https://doi.org/10.35362/rie3512924>
- Duk, C., & Murillo, F. J. (2016). La Inclusión como Dilema. *Revista latinoamericana de educación inclusiva*, 10(1), 11-14.
<https://doi.org/10.4067/S0718-73782016000100001>
- García Casuso, S. & Aventín Ballarín, N. (2018). *“Guía de acompañamiento respetuoso de las identidades trans en el ámbito familiar” Asociación Euforia*. Consultada 16 de març de 2023:
https://drive.google.com/file/d/1bbaAfGxwKQ1r9tLh9Rfgr6k-3wEyhpER/view?usp=embed_facebook

- Guasch, Oscar. Para una sociología de la sexualidad. *REIS: Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 1993, 105-121. Disponible a http://www.reis.cis.es/REIS/PDF/REIS_064_06.pdf
- Guía de comunicación y trato inclusivo | Ediciones Complutense. (s. f.). Consulta 10 de febrer de 2023, de <https://www.ucm.es/ediciones-complutense/guia-de-comunicacion-y-trato-inclusivo>
- Haraway, D. (1991). *Ciencia, Cyborgs y Mujeres*. Ediciones Cátedra: Madrid. <https://kolectivoporoto.cl/wp-content/uploads/2015/11/Haraway-Donna-cien-cia-cyborgs-y-mujeres.pdf>
- Iglesias de Ussel, Julio. La sociología de la sexualidad en España: notas introductorias. *REIS: Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 1982, 21: 103-133. Disponible a http://www.reis.cis.es/REIS/PDF/REIS_021_08.pdf
- Indicacions d'ús del llenguatge (s. f.). Euforia - Famílies trans aliadas. Consulta 10 de febrer de 2023, de https://drive.google.com/file/u/1/d/1mRXhPWbfVx_FMpShCxxhYpXxhyCCPX_xH/view?usp=embed_facebook
- *LLEI 11/2014, del 10 d'octubre per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia*, Parlament de Catalunya, 2014. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=672704>
- Legislación autonómica. (s. f.). Euforia. Consulta 10 de febrero de 2023, de <https://euforia.org.es/informacion/legislacion/legislacion-autonomica/>
- Liévano Martínez, F., & Enrique Londoño, J. (2013). El pensamiento sistémico como herramienta metodológica para la resolución de problemas. *Revista Soluciones De Postgrado*, 4(8), 43–65. Recuperado a partir de <https://revistas.eia.edu.co/index.php/SDP/article/view/354>
- Osborne, Raquel. Debates actuales en torno a la pornografía y a la prostitución. *Papers: revista de sociología*, 1988, 30: 97-107. Disponible a <https://www.raco.cat/index.php/Papers/article/view/25030/191483>

- Pichardo, José Ignacio. *Opciones sexuales y nuevos modelos familiares*. 2008.
https://repositorio.uam.es/bitstream/handle/10486/3151/5325_pichardo_galan.pdf?sequence=1&isAllowed=1
- Rodríguez Zepeda, J. (2006). Un marco teórico para la discriminación.
<https://repositorio.dpe.gob.ec/handle/39000/947>
- TRANS. Diversidad de identidades y roles de género.pdf. (s. f.). Google Docs. Consulta 10 de febrer de 2023, de
https://drive.google.com/file/u/1/d/1u9x7sxhvNwVjL2D-ioHLhn--ZBSKJ1hv/view?usp=embed_facebook
- Trens, M. A. J., Allué, M. T. D., & Santaolalla, R. C. (2006). Respuesta educativa a la diversidad desde la perspectiva del profesorado de la ESO : estudio en la Comunidad Autónoma de La Rioja. Contextos Educativos. Revista de Educación, 33-50. <https://doi.org/10.18172/con.556>
- Zepeda, J. R. (2005). Definición y concepto de la no discriminación. El cotidiano, (134), 23-29.

13. Annexos

- **Annex 1:** Protocol per a l'atenció i acompanyament de l'alumnat transgènere en els centres educatius.
- **Annex 2:** Article 12 de la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.
- **Annex 3:** Artículos 20, 21 y 24 de la *Ley de "15 de febrero de 2023, Ley para la igualdad real y efectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos de las personas LGTBI."*
- **Annex 4:** "Guia educativa per a l'acompanyament de persones trans* i LGTBIQ+ - Acompanyament respectuós de persones LGTBIQ+.
- **Annex 5:** [Formulari d'avaluació de la "Guia Educativa per a l'atenció i acompanyament d'identitats LGTBIQ+" \(Google Forms\)](#)
- **Annex 6:** Resultats gràfics de l'avaluació de la Guia Educativa per a l'atenció i acompanyament d'identitats LGTBIQ+.
- **Annex 7:** Taula de resultats del Formulari d'Avaluació de la Guia Educativa per a l'atenció i acompanyament d'identitats LGTBIQ+ (Taula 2)